

Moara cu noroc

“Moara cu noroc” este o capodopera a nuvelisticii romanesti, un moment de referinta in evolutia prozei noastre. Slavici este unul din stralucitii reprezentanti ai realismului obiectiv in litaratura noastra, un precursor al prozei lui Liviu Rebreanu, prin vocatia de a picta mediul social si de a crea tipologii complexe.

Tema acestei nuvele o constituie urmarile negative, consecintele nefaste, pe care setea de imbogatire le are asupra vietii sufletesti a individului, asupra destinului omenesc. La baza ei se afla convingerea autorului ca goana dupa bani zdruncina tihna si amaraste viata omului, genereaza numeroase rele, iar in cele din urma duce la pierzanie.

Compozitia nuvelei este clasica, conflictul se desfasoara liniar si ascendent, faptele fiind distribuite in cele 17 capitole, respectandu-se ordinea cronologica a desfasurarii lor. Unitatea intregului, a feliei de viata autentica este sugerata de cuvintele batranei, cu care se inchide si se deschide cartea (“Omul sa fie multumit cu saracia sa, caci daca e vorba, nu bogatia ci linistea colibei tale te face fericit”, “Simteam eu ca nu are sa iasa bine; dar asa le-a fost dat”).

Saracia, pretuita de Slavici in alte nuvele pentru puterea ei miraculoasa de a mentine echilibrul sufletesc al omului, linistea vietii lui, devine la inceputul nuvelei “Moara cu noroc” motiv de puternice framantari, dand lui Ghita un sentiment de inferioritate. El identifica saracia cu lipsa de demnitate si doreste sa se imbogateasca nu pentru a trai bine, ci pentru a fi cineva, pentru a fi respectat. Nemultumit de conditia sa sociala, el simte ca ar putea face si altceva, mai rentabil, decat sa carpeasca cizmele satenilor. Si, in ciuda rezervelor exprimate de soacra sa (care intruchipeaza in nuvela intelepciunea varstei si a experientei) se hotaraste sa abandoneze linistea colibei din sat si sa ia in arenda carciuna de la Moara cu noroc. La inceput totul mergea bine si viata era prospera. Momentul intrigii, ce declanseaza conflictul si intreaga desfasurare a actiunii il constituie aparitia la Moara cu noroc a lui Lica Samadaul, stapan temut al acestor locuri. Ana, nevasta lui Ghita, cu un simt feminin caracteristic, intuieste ca Lica este “om rau si primejdios”. In sinea lui, si Ghita avea aceeasi banuiala, dar intelege ca pentru a ramane la Moara cu noroc trebuie sa devina omul Samadaului. Conflictul psihologic se amplifica treptat, pe masura ce Ghita intra in

mecanismul necrutator al afacerilor necinstite ale lui Lica. Stapanit de setea de bani, Ghita se va instraina treptat de Ana si se va lasa manevrat de Lica, devenindu-I complice. Depune marturie falsa la proces in legatura cu omorul si jaful din padure, scapandu-l pe Samadau de pedeapsa binemeritata a legii.

De acum, prabusirea lui Ghita este inevitabila. Eroul este aprins de setea de razbunare, dupa ce Lica il necinsteste si in viata familiala. Astfel, Ghita se hotaraste sa-l dea prins pe Lica jandarmului Pinte. Cei doi se hotarasc sa-I intinda o cursa, aruncand-o pe Ana drept momeala. Dar onoarea familiei sale este din nou stirbita, iar Lica scapa fara sa fi fost dovedit vinovat.

Intorcandu-se la Moara cu noroc, Ghita isi ucide sotia si este, la randul lui, ucis din comanda lui Lica. Adept al unei morale intransigente, Slavici isi pedepseste exemplar toate personajele nuvelei amestecate in afaceri necinstite: arendasul este pradat si batut, femeia cea tanara, banuita de Lica a avea "slabiciune de aur si de pietre scumpe" este asasinata prin sufocare, Buza-Rupta si Saila-Boarul sunt osanditi pe viata; iar Lica se sinucide izbindu-se cu capul de un stejar uscat. Iar pentru a purifica locul afacerilor necurate un incendiu mistuie carciuma.

Surprinzand viata si moravurile unei lumi, Slavici creeaza personaje complexe si verosimile, al caror destin este dirijat de puterea de seductie a banilor. Ele sunt la inceput personaje antitetice, care evolueaza paralel, devenind complementare. Analiza psihologica, monologul si dialogul, faptele si gandurile protagonistului, opiniile celorlalte personaje, dezvaluie procesul devenirii lui Ghita, tragismul vietii lui. Om onest la inceput, el este incapabil sa reziste tentatiei de a se imbogatii dupa ce se muta la Moara cu noroc. Ghita va deveni complice si partas la faptele necinstite ale Samadaului, sub inraurirea caruia prabusirea sa morala este inevitabila. Autorul surprinde, cu real talent de analist, framantarile lui Ghita, oscilatiile de lumina si umbra, momentele de insingurare, dar si cele de omenie cand isi aduce aminte de nevasta si copii, macinat de remuscari. Fricos si las, el se implica tot mai mult in faptele marsave puse la cale de Lica. Jura fals la judecata, iar dezumanizarea sa se manifesta in toata amploarea. De la complicitate la crima nu a mai ramas decat un pas. Ghita cade invins de propriul sau destin, caci patima de bani nu poate fi stapanita.

Ana, prin destinul ei tragic, este o victima a incapacitatii sale de a se raporta la simtul masurii si al echilibrului in tot ceea ce intreprinde. Cu o intuitie deosebita, ea isi da seama de la inceput de firea ticaloasa si patimasa a lui Lica si isi avertizeaza sotul. Facand din bani o unica pasiune, Ghita refuza sa mai comunice sincer cu sotia sa. Ana, lipsita de sprijinul moral al sotului, si indemnata tot de el, "simti tragere de inima pentru Lica".

În prezentarea evoluției Anei, Slavici se dovedește un fin cunoscător al psihologiei feminine. Când ea era supusă acestui zbucium sufletească, se mai afla la vârsta la care cântecul și jocul nu dispar încă, făcând-o capabilă de emoții, simțăminte și vibrații pure. Trădarea barbatului nu este pentru ea un gest necugetat, un capriciu superficial. Când iubirea pentru Ghita dispăre, în sufletul Anei se aprinde disprețul. Ultimele zvonuri din final, când este ucisă, sugerează ura și disprețul pentru Ghita, setea de răzbunare și patima pentru Lica.

Lica Samadaul exercită asupra tuturor o dominație fascinantă. El este un erou unic în literatura noastră prin chipul său demonic (“Tu nu ești om Lica, ci diavol”).

Slavici îl caracterizează indirect, prin apartenența la acea categorie a pastorelor, specifică economiei ardelenestilor din vremea sa. În această categorie, Samadaul ocupă un loc aparte, fiind: “om cu stare, care poate să plătească grăsunii pierduți ori pe cei furati”. Lica este individualizat printr-un portret fizic alcătuit din trăsături caracteristice: “un om ca de 36 de ani, înalt, uscativ și supt la față cu mustața lungă, cu ochi mici și verzi și cu sprâncenele dese și împreunate la mijloc”. Autoritate supremă, stăpân al locurilor, este un caracter plin de contradicții, fiind darz și hotărât, dar în același timp, sădăc și amenințator sau cu izbucniri de autentică duiosie. El se caracterizează prin faptele savarsite și prin impresiile ce le lasă asupra celorlalte personaje.

Asprimea de om primitiv a lui Lica este însă asociată cu un fel de noblete sălbatică; el este generos cu cei ce-l sprijină în afaceri iar la petreceri devine vesel și bun.

Prin personalitatea sa puternică, Samadaul are asupra celorlalți efecte catastrofale. În final va cădea și el, atingând calea sinuciderii.

Spre deosebire de scriitorii dinaintea lui, Slavici nu impune personajelor o comportare rigidă, dictată de prejudecăți, ci le dă libertatea de a se manifesta, în împrejurările în care le pune viața, după propriile îndemnuri, după imperativele sufletului lor. Nu se relevă astfel, nu numai caractere gata formate, ci și felul în care ajung oamenii să fie așa cum sunt. A crea personaje prin care să arate că, asupra predispozițiilor psihice innăscute, societatea în care trăiesc și întâmplările vieții lor exercită influențe ce le transformă caracterul reprezintă pentru vremea lui Slavici o noutate în literatura română și un punct avansat al aplicării metodei realiste în arta literară. Scriitorul pune accentul pe evoluția artistică a personajelor epice, acordând o atenție deosebită evenimentelor aflate în legătură directă cu personajele, precum și intervenției lor nemijlocite în desfășurarea întâmplărilor.

Slavici nu infrumuseteaza cu nimic viata personajelor sale, fiind un observator fara partinire, cu spirit realist desavarsit.

In conceptia autorului viata fiecarui personaj este vazuta ca un destin propriu, care oricum se va implini. De aceea el nu se simte in nici un fel obligat sa explice nimic, ci numai sa descrie cat mai fidel intamplarile ce il imping pe fiecare personaj pe drumul destinului (“simteam eu ca nu are sa iasa bine; dar asa le-a fost data”).

Definitorie pentru arta realizarii personajelor la Slavici este o mare putere de interiorizare. Aceasta a facut ca eroii sai sa fie infatisati in zbuciumul lor launtric, nu numai in manifestarile lor exterioare. Originalitatea artei portretistice consta in faptul ca personajele au insusiri numeroase, pozitive si negative, cu vointa si slabicini, se comporta asemeni unor fiinte reale. Desi portretul fizic este concis, redus la esential, accentul cade pe adjectivele cu rol de epitet caracterizator (“Ana era inteleapta si asezata... Ana era tanara si frumoasa, Ana era frageda si subtire, Ana era sprintena si mladioasa”).

Scriitor obiectiv, Slavici da o mare atentie felului in care se exprima personajele. Dialogurile, fiind reflectari ale intimitatii omului, au o mare putere de caracterizare psihica. Remarcabile sunt insa si expresiile, zicatorile si proverbele.